

خلیل شحاده، بیروت، دار الفکر، ۱۴۰۸ق؛
تاریخ جامع ادیان: جان ناس، ترجمه: حکمت،
 تهران، علمی فرهنگی، ۱۳۷۳ش؛ **تاریخ طبری**
(تاریخ الامم و الملوک): الطبری (م. ۳۱۰ق)، به
 کوشش محمد ابوالفضل، بیروت، دار احیاء
 التراث العربی؛ **تاریخ مدینه دمشق**: ابن عساکر
 (م. ۵۷۱ق)، به کوشش علی شیری، بیروت، دار
 الفکر، ۱۴۱۵ق؛ **تفسیر بیضاوی (انوار التنزیل)**:
 البیضاوی (م. ۶۸۵ق)، به کوشش مرعشلی،
 بیروت، دار احیاء التراث العربی، ۱۴۱۸ق؛
تفسیر قرطبی (الجامع لاحکام القرآن):
 القرطبی (م. ۶۷۱ق)، بیروت، دار احیاء التراث
 العربی، ۱۴۰۵ق؛ **جامع البیان: الطبری**
 (م. ۳۱۰ق)، به کوشش صدقی جمیل، بیروت،
 دار الفکر، ۱۴۱۵ق؛ **الدر المنثور: السیوطی**
 (م. ۹۱۱ق)، بیروت، دار المعرفه، ۱۳۶۵ق؛
دراسات تاریخیه: محمد بیومی مهران، بیروت،
دار النهضة العربیة، ۱۴۰۸ق؛ روح المعانی:
الاکوسی (م. ۱۲۷۰ق)، بیروت، دار احیاء التراث
 العربی؛ **سبل الهدی: محمد بن یوسف الصالحی**
 (م. ۹۴۲ق)، به کوشش عادل احمد و علی
 محمد، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۴ق؛
قاموس کتاب مقدس: مستر هاکس، تهران،
اساطیر، ۱۳۷۷ش؛ قصص الانبیاء: ابن کثیر
 (م. ۷۷۴ق)، به کوشش مصطفی عبدالواحد، دار
 الکتب الحدیثه، ۱۳۸۸ق؛ **الکافی: کلینی**
 (م. ۳۲۹ق)، به کوشش غفاری، تهران، دار
 الکتب الاسلامیه، ۱۳۷۵ش؛ **الکامل فی التاریخ:**
ابن اثیر (م. ۶۳۰ق)، بیروت، دار صادر،
 ۱۳۸۵ق؛ **کتاب مقدس: ویلیام گلن، هنری**
مرتن، ترجمه: فاضل خان همدانی، تهران،
اساطیر، ۱۳۸۰ش؛ مجمع البیان: الطبرسی
 (م. ۵۴۸ق)، بیروت، دار المعرفه، ۱۴۰۶ق؛
مجله التواریخ و القصص: مهلب بن محمد بن
شادی (م. قرن ۶)، به کوشش ملک الشعراء بهار،

تهران، خاور؛ **مراسد الاطلاع: صفی الدین**
عبدالمؤمن بنگدادی (م. ۷۳۹ق)، بیروت، دار
 الجیل، ۱۴۱۲ق؛ **معجم البلدان: یاقوت الحموی**
 (م. ۶۲۶ق)، بیروت، دار صادر، ۱۹۹۵م؛ **المعرب**
من الکلام الاعجمی: الجوالیقی (م. ۵۴۰ق)، به
 کوشش خلیل عمران، بیروت، دار الکتب
 العلمیه، ۱۴۱۹ق؛ **المنتظم: ابن الجوزی**
 (م. ۵۹۷ق)، به کوشش محمد عبدالقادر و
 دیگران، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۲ق؛
نمونه: مکارم شیرازی و دیگران، تهران، دار
الکتب الاسلامیه، ۱۳۷۵ش؛ واژه‌های دخیل در
قرآن مجید: آرتور جفری، ترجمه: بدره‌ای،
توس، ۱۳۷۲ش.

منصور رمضان‌خانی

امارات: کشوری مسلمان در کرانه جنوبی خلیج فارس

امارات متحده عربی در جنوب غربی آسیا
 و شرق شبه جزیره عربستان قرار دارد. این
 کشور با کشورهای عمان، قطر و عربستان
 سعودی همسایه است. امارات متشکل از هفت
 امیرنشین ابوظبی، دبئی، شارجه، عجمان، ام
 القوین، رأس الخیمه و فجیره است که به گونه
 فدرالی اداره می‌شوند و پایتخت آن ابوظبی و
 زبان رسمی آن عربی است.^۱ (تصویر شماره ۳)
 مساحت امارات در حدود ۸۳۶۰۰ کیلومتر

۱. جهان اسلام، ج ۱، ص ۲۰۸؛ الموسوعة العربیة، ج ۳، ص ۴۲۳.

شمار شیعیان امارات وجود دارد که از ۱۶ تا ۲۵٪ متفاوتند.^۷

◀ **حج گزاردی:** سفر حاجیان اماراتی تا پیش از فراگیر شدن وسایل حمل و نقل جدید، از سه راه انجام می‌شده است. راه نخست، مسافرت دریایی در خلیج فارس تا یکی از بنادر شمال عربستان بود. در این مسیر، حج گزاران از شندغه، اسکله دبی، به بندر دمام یا الخبر عربستان رفته، سپس با ماشین یا شتر به مکه و مدینه منتقل می‌شدند. شمار زائران هر کاروان معمولاً میان ۲۰ تا ۴۰ تن بود و هر کاروان همراه خود تعدادی شتر برای حمل بار و تعدادی برای فروش به قیمت بالاتر در عربستان داشت. هزینه سفر حج از این راه ۲۷۵ روپیه بود که ۲۵ روپیه هزینه کشتی تا الخبر یا دمام می‌شد.^۸ راه دوم که ویژه ثروتمندان و بسیار پر هزینه بود، از دریا به بندر بمبئی هند و از آنجا با کشتی به جده منتهی می‌شد. مسیر دریایی این راه تا جده حدود یک ماه به طول می‌انجامید. در راه سوم که کاملاً زمینی بود، مسافران پس از پیمودن منازل گوناگون از خوانبج در دبی به سلوی در جنوب قطر رفته، از آنجا به عربستان وارد می‌شدند و با

7. www.cia.gov/library/publications;

www.aqaed.com/shia/world/emirates.

۸. مجله الحج و العمرة، سال ۶۱: مجله منار الاسلام، اکتبر ۲۰۱۰، ص ۴۲.

مربع و بر اساس سرشماری ۲۰۱۱م. جمعیت آن ۵۱۴۴۶۶۴ تن است که حدود ۸۰٪ آن غیر اماراتی^۱ و بیشتر از کشورهای هند، پاکستان و بنگلادش هستند.^۲

سلطه استعماری انگلیس بر این کشور از سال ۱۸۲۰م. آغاز شد و تا سال ۱۹۷۱م. ادامه داشت. در اول دسامبر ۱۹۷۱م. انگلیس همه معاهدات خود با شیخ‌نشین‌ها را که به سبب آن‌ها تحت الحمايه انگلیس بودند، پایان یافته خواند و از همان هنگام، امارات متحده عربی استقلال یافت و تأسیس شد.^۳ پیشتر این کشور با نام‌هایی چون دولت‌های متصالح، عمان متصالح، سواحل متصالح و امارات سبع شناخته می‌شد.^۴

اسلام در سده نخست ق. به دست عمرو بن عاص که از جانب پیامبر اکرم ﷺ به این منطقه اعزام شده بود، به آنجا راه یافت.^۵ بیش از ۹۶٪ مردم امارات مسلمان و دیگران پیرو مسیحیت هستند. بیشتر ساکنان ابوظبی و دبی مالکی مذهبنند.^۶ آمارهای گوناگون درباره

1. www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ae.html ;

www.state.gov/r/pa/ci/bgn/5444.ht

2. www.state.gov/r/pa/ci/bgn/5444.ht

۳. جهان اسلام، ج ۱، ص ۲۲۶؛ الموسوعة العربية، ج ۳، ص ۴۳۶.

۴. جهان اسلام، ج ۱، ص ۲۰۸.

۵. جهان اسلام، ج ۱، ص ۲۱۵.

۶. جهان اسلام، ج ۱، ص ۲۱۴-۲۱۵.

گذرانیدن شهرهایی بسیار در عربستان، در الجزیمه محرم می‌گشتند و سپس به افلاج رفته، از آنجا رهسپار مکه می‌شدند.^۱

امروزه سفر حج مردم امارات از دو راه زمینی و هوایی انجام می‌شود. سفر زمینی از شهر غویفات، مرز مشترک امارات و عربستان، به سوی حجاز صورت می‌گیرد.^۲

حج‌گزاری حاجیان اماراتی در قالب کاروان‌های خصوصی انجام می‌شود. وظیفه این کاروان‌ها افزون بر حمل و نقل حاجیان، تدارک امور بهداشتی مانند تأمین پزشک و آمبولانس، تهیه مکان برای سکونت حاجیان، و آموزش آنان پیش از سفر است. در سال‌های پیشتر سفر حج به صورت فردی به دو شکل هوایی و زمینی و با خودروی شخصی انجام می‌شد. امروزه حج به شکل فردی ممنوع شده و تنها از راه کاروان‌های تأیید شده امکان‌پذیر است.^۳ فعالیت این کاروان‌ها زیر نظر سازمان «هیئت عامه شؤون اسلامی و اوقاف» انجام می‌شود.^۴ بعثه حج امارات که افزون بر نظارت بر تلاش‌های کاروان‌های حج، وظیفه برنامه‌ریزی و رسیدگی به امور مذهبی، امنیتی

و بهداشتی، برنامه‌ریزی برای کاروان‌ها، تهیه گزارش‌ها، بررسی شکایات و ... را بر عهده دارد، همه ساله به حج فرستاده می‌شود.^۵

ارائه آگاهی‌های لازم درباره مناسک حج در قالب کتاب‌هایی که به عنوان هدیه به حاجیان داده می‌شود و نیز راه‌اندازی یک مرکز تلفنی پاسخ به پرسش‌های شرعی، از تلاش‌های سازمان اوقاف این کشور در زمینه آموزش حاجیان است.^۶ شمار حاجیان اماراتی به سال ۱۳۸۸ ش. بسیار بیشتر از سهمیه‌ای بود که عربستان به هر کشور اختصاص می‌داد و به بیش از ۲۴۰۰۰ تن می‌رسید. اما دولت سعودی این شمار را به حدود ۶۰۰۰ تن کاهش داد.^۷ این کاهش با توجه به افزایش ناگهانی جمعیت ساکنان امارات در دو سال اخیر، مشکلاتی فراوان را برای مشتاقان سفر حج پدید آورده و باعث بالا رفتن هزینه حج شده است.^۸ از این رو، مسؤولان حج امارات تلاش دارند که این شمار را تا ۱۶۰۰۰ تن برای شهروندان و ۳۵۰۰ تن برای افراد مقیم امارات افزایش دهند.^۹ هزینه سفر حج اماراتی‌ها در سال ۲۰۱۰ م. به فراخور نوع خدمات کاروان‌ها میان ۱۶۰۰۰ تا

۵. سایت هیأت عامه امور اسلامی و اوقاف امارات، ۲۰۰۹/۰۵/۰۷.

۶. روزنامه الامارات الیوم، ۱۸ نوامبر ۲۰۰۸.

۷. کاروان نور، ش ۳۵، ص ۱۶، «حج‌گزاری در سایر کشورها».

۸. روزنامه دار الخلیج امارات، ۲۰۱۱/۰۵/۳۰؛ خبرگزاری ایکنا، ۱۳۸۶/۰۳/۰۶.

۹. کاروان نور، ش ۳۵، ص ۱۶، «حج‌گزاری در سایر کشورها».

۱. مجلة الحج و العمرة، سال ۶۱، مجلة منار الاسلام، اکتبر ۲۰۱۰، ص ۴۲.

۲. خبرگزاری ایرنا، ۱۳۸۹/۹/۲؛ روزنامه دار الخلیج امارات، ۲۰۱۱/۵/۳۰.

۳. اسناد موجود در دانشنامه.

۴. سایت هیأت عامه امور اسلامی و اوقاف امارات، ۲۰۰۸/۰۱/۲۷.

◀ منابع

جهان اسلام: مرتضی اسعدی، تهران، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۶ش؛ *مجلة الحج و العمرة*: وزارت حج عربستان، دار الاوقاف و امور اسلامی امارات؛ *مجلة کاروان نور*: تهران، سازمان حج و زیارت؛ *مجلة منار الاسلام*: اوقاف و امور اسلامی امارات؛ *مصاحبه با حاجی اماراتی عبدالباعث قتالی*: زیر نظر دانشنامه حج و حرمین شریفین، فروردین ۱۳۹۰ش؛ *الموسوعة العربية*: دمشق، ۲۰۰۱م.

<http://ugandaradionetwork.com>.

www.aqaed.com.

www.ausiemuslims.net.

www.cia.gov.

www.state.gov.

گروه حج‌گزاری

امارت حج: سرپرستی و زعامت حجاج

بیت الله الحرام

امارت از ماده «ا - م - ر» به معنای سرپرستی و کارگزاری است^۷ و در صورت ترکیب با واژه حج، به منصبی اطلاق می‌شود که ریاست، پیشوایی و سرپرستی حجاج را در طول مسیر و نیز در موسم حج در مکه بر عهده دارد.^۸ در منابع، افزون بر این اصطلاح، از

۷. لسان العرب، ج ۴، ص ۳۶، «امر».

۸. امارة الحج، ص ۱.

۷۰/۰۰۰ درهم متفاوت بود.^۱

در باره آداب و رسوم حج می‌توان به مراسم بدرقه و پیشواز حجاجان اشاره کرد. معمولاً مراسم خداحافظی با کاروان، در مسجد محل انجام می‌شود.^۲ در برخی خانواده‌ها، زن و فرزندان حاجی به هنگام بازگشت حاجی هلهله می‌کنند که به این هلهله‌ها «زغارید» گفته می‌شود. ولیمه دادن و آوردن سوغات از آب زمزم، سجاده و خرماي حجاج از دیگر آداب و رسوم حجاجان اماراتی است.^۳

مدارس و ادارات امارات نیز برنامه‌هایی برای اعزام دانش‌آموزان و کارمندان خود به سفر عمره دارند.^۴ نیز سفر عمره به عنوان هدیه برای نو مسلمنان، حافظان قرآن و جوانان نمونه اماراتی اختصاص داده می‌شود.^۵ برخی کشورها از فرودگاه‌ها و پروازهای امارات برای انتقال حجاجان خود به عربستان استفاده می‌کنند که از آن جمله می‌توان به اوگاندا و استرالیا اشاره کرد که افزون بر پرواز مستقیم به جده، از پروازهای اماراتی و فرودگاه‌های دبی و ابوظبی به عنوان ترانزیت استفاده می‌کنند.^۶

۱. سایت هیأت عامه امور اسلامی و اوقاف امارات، ۱۳/۱۰/۲۰۱۰.

۲. اسناد موجود در دانشنامه.

۳. اسناد موجود در دانشنامه.

۴. روزنامه دار الخلیج امارات، ۲۰/۳/۲۰۱۱.

۵. روزنامه البیان امارات، ۱۹ غسطنس ۲۰۱۰.

6. <http://www.ausiemuslims.net/index.php>

<http://ugandaradionetwork.com/a/story.php?s=34732>